

1. Titelpagina

Nationaal Park Drentsche Aa

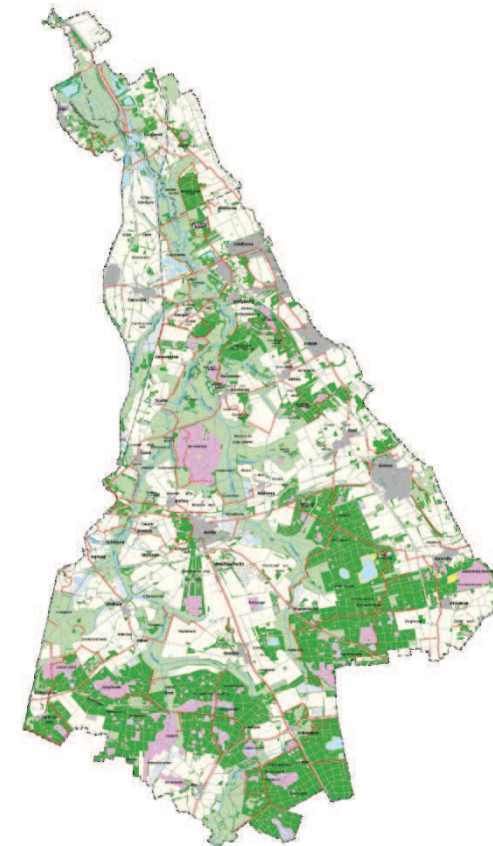
Aanvrager/penvoerder: Provincie Drenthe
Contactpersoon: Kees Folkertsma

Het Drentsche Aa-gebied is een uitzonderlijk gaaf gebleven stroomgebied waarin vele beken kronkelend hun weg zoeken door het boerenlandschap. Al duizenden jaren zijn mens en natuur hier onlosmakelijk met elkaar verbonden. Onder invloed van het vrij stromende water ontstond een beekdal dat gonst van het leven. Uniek in kwaliteit en vol cultuurhistorie. Vanaf de brongebieden word je stroomafwaarts telkens weer verrast door de grote afwisseling en schoonheid van vloeiend in elkaar overgaande landschappen, ingebedde dorpen en (cultuur)historische ontdekkingen. Het landschap ademt een tijdloze historie, waar je ook komt. Het gevoel van oorsprong en harmonie, dat is Nationaal Park Drentsche Aa. Een oeroud landschap dat continu verandert en toch zichzelf blijft. Ervaar de herkomst van het uitzonderlijk schone water en het best bewaarde esdorpenlandschap van West-Europa. Loop over de eeuwenoude karresporen naar grafheuvels, hunebedden en galgenbergen.

Al vanaf de oprichting in 2002 kent het Nationaal Park Drentsche Aa een verbrede doelstelling, waarin ook wordt gewoond en gewerkt. Sinds 2007 wordt op deze basis in het totale stroomgebied - van brongebied in het zuiden tot de benedenloop in Groningen - gewerkt en in 2013 is dit formeel door de Provincie Drenthe bekrachtigd door de grens van het Nationaal Park Drentsche Aa in de Omgevingsvisie en -verordening vast te leggen. Deze landschapsecologische begrenzing voldoet aan de standaard voor Nationale Parken Nieuwe Stijl.

Deze aanvraag loopt parallel aan het proces voor het opstellen van het Beheer-, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan Drentsche Aa (2021 - 2030). Een nieuwe (3^e) versie waarin de ambities voor het Nationaal Park Drentsche Aa opnieuw zijn verwoord en per thema zijn uitgewerkt in een concreet streefbeeld, operationele uitwerking en argumentatie en maatregelen. Met uiteraard de check in hoeverre het Nationaal Park Drentsche Aa voldoet aan de standaard voor de gebiedsaanduiding nationaalpark nieuwe stijl (zie hoofdstuk 3 van deze aanvraag). Het resultaat is een vernieuwde integrale 'stip op de horizon' voor het Nationaal Park Drentsche Aa.

Vanuit deze subsidieaanvraag gaan we al vast aan de slag met een aantal onderwerpen waar we in gezamenlijkheid nu al verder invulling willen geven. Het kan ook betekenen dat we op basis van de jaarlijkse rapportages een deelproject tussentijds bijsturen of als afgerond beschouwen, omdat via een andere spoor beter de gewenste resultaten behaald kunnen worden.

2. Aanvragers

1. Provincie Drenthe (Aanvrager/Penvoerder)
Contactpersoon: Kees Folkertsma
Het secretariaat van Programmateam Drentsche Aa wordt uitgevoerd door Kees Folkertsma van de Provincie Drenthe.
De aanpak in het Drentsche Aa-gebied heeft een heldere en efficiënte overlegstructuur. Deze is in lijn met verdeling van rollen en verantwoordelijkheden van publieke en private partijen. Het Overlegorgaan Drentsche Aa ziet hierop toe en faciliteert het gebiedsproces en de uitvoering.
2. Stichting Cultuurtoerisme Drenthe
Contactpersoon: Dick Dijkstra
Cultuurtoerisme Drenthe heeft als doel het bevorderen van het cultuurtoerisme in en ten goede komend aan de provincie Drenthe, met de nadruk op het bevorderen van de blijvende betekenis van de oudste monumenten van Nederland, de hunebedden.
3. Agrarische Natuur Drenthe (AND)
Contactpersoon: René Vree Egberts
Agrarische Natuur Drenthe is een coöperatie die een centrale rol speelt in het vernieuwde stelsel voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). De organisatie is namens de leden/deelnemers in het ANLb aanvrager en begunstigde van subsidie voor ANLb. Het werkgebied omvat de hele provincie Drenthe.
Het agrarisch collectief is een samenwerkingsverband dat bestaat uit agrariërs en andere grondgebruikers die zich vrijwillig verenigen voor het uitvoeren van agrarisch natuur- en landschapsbeheer. In de zogeheten gebiedsaanvraag laat het collectief zien welke prestaties de deelnemers op gebiedsniveau willen leveren en hoe dit bijdraagt aan het realiseren van de provinciale natuurdoelstellingen. Agrarische Natuur Drenthe sluit zelf de contracten af met de agrarisch natuurbeheerders en dient jaarlijks de betaalaanvraag in bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.
4. Landschapsbeheer Drenthe
Contactpersoon: Bert Dijkstra
Landschapsbeheer Drenthe zich in voor het in standhouden van de landschappelijke elementen in het cultuurlandschap. Naast het ondersteunen van particuliere grondbezitters en agrariërs, werken ze ook samen met gemeenten en terrein beherende organisaties.
5. Natuur en Milieufederatie Drenthe
Contactpersoon: Remco Mur
De Natuur en Milieufederatie Drenthe werkt voor en met mensen aan een gezond milieu, een rijke natuur en een mooi landschap. Samen met vele mensen en organisaties zetten ze zich in voor een duurzame ontwikkeling van de provincie Drenthe. Zo maken ze van duurzaamheid een uitdaging en een positieve en toekomstgerichte keuze. Ze ondersteunen en verbinden initiatieven, zetten zich in voor het milieubewustzijn van mensen en het aantrekkelijk maken van milieuvriendelijk gedrag.

3. Projectplan

Ambities uit de standaard waar het park naartoe wil werken

Van oudsher kent het Nationaal Park Drentsche Aa een verbrede doelstelling. Het Nationale Park heeft al veel ervaring met het werken in een landschap-ecologisch samenhangend gebied: een watersysteem van brongebied in het zuiden tot de benedenloop in Groningen, waarin wordt gewoond en gewerkt.

In het vigerende Beheer-, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan Drentsche Aa 2.0 (2012 - 2020) is dit uitgewerkt in relevante thema's. Vanuit deze werkwijze zijn veel van de onderdelen/producten uit de Standaard Nationale Parken Nieuwe Stijl (werkversie mei 2018) in het Nationaal Park Drentsche Aa inmiddels al gerealiseerd:

1. Landschapsbiografie van de Drentsche Aa (2015)
2. Landschapsvisie Drentsche Aa 2.0 (2016) → Inrichtingsvisie beekdalen Drentsche Aa (2017)
3. Rapportage 'Drentsche Aa, landschap met energie' (2018)
4. Monitoringsrapportage Drentsche Aa - 3e Meting 2017 (2019) → Vertaling naar Beheer-, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan Drentsche Aa (2020 - 2030)
5. Bezoekersmanagementplan Levend bezoekersnetwerk Drentsche Aa 2.0 (2019)
6. Merkgids Nationaal Park Drentsche Aa (2019)

Verbindingen deelprojecten met de Standaard

Dit project bestaat uit vijf deelprojecten. Alle projecten zijn gericht op de kwaliteitssprong van de Nationale Parken welke omschreven zijn in de 'Standaard gebiedsaanduiding nationaal park'. In onderstaande matrix is aangegeven hoe de vijf deelprojecten aansluiten bij de twaalf omschreven punten uit de Standaard. Daarnaast zijn in de hiervoor opgesomde rapporten al veel zaken uitgezocht en is invulling gegeven aan de standaard. Hoewel in deze aanvraag niet expliciet aan de orde, is het unieke eigen watersysteem - van brongebied tot de benedenloop - de basis voor de ecologische samenhang en natuurlijke processen in het Nationaal Park Drentsche Aa.

	1 omvang	2 ecologische samenhang met natuurlijke processen	3 natuur-, cultuur- en landschappelijke waarden zijn onderscheidend	4 ruimtelijke inrichting en waarden in overeenstemming met de gebiedsidentiteit	5 samenhang en identiteit	6 herkenbaarheid en beleefbaarheid	7 verbondenheid met regionale gemeenschap	8 educatie	9 onderzoek	10 governance	11 ambitie document	12 uitvoeringsagenda en resultaatbeschrijvingen
Duurzaam toerisme			+	+		+	+	+				
Transitie Landbouw		+			+			+	+		+	
Biodiversiteit en participatie						+	+	+			+	
Energietransitie en participatie							+		+			
Governance en draagvlak		+			+					+		+

Activiteiten waarmee het park meehelpt aan de transitieopgaven van klimaat, duurzame energie en landbouw

Het projectonderdeel **Duurzaam Toerisme** richt zich op het versterken van de kwaliteit van beleving van het Nationaal Park Drentsche Aa op een economisch vitale wijze een ecologisch houdbare wijze en een sociaal aanvaardbare wijze. Dit betekent o.a. het stimuleren van gebruik van streekproducten uit het Nationaal Park in de lokale toerismesector. Lokale afzet draagt bij aan energiebesparing. Daarnaast is in de deelprojecten een duurzame realisatie het uitgangspunt, denk aan materiaal gebruik of het aansluiten op duurzaam toeristisch vervoer in en rond het Nationaal Park.

Het projectonderdeel **Transitie Landbouw** heeft als doel de transitie van de landbouw. Verlichting (of extensivering) van een bouwplan en blijvend grasland dragen mede door het creëren van korte kringlopen en lokale afzet van voortgebrachte producten bij aan energiebesparing, besparing op stikstof,

vermindering van de uitstoot van koolstofdioxide en methaan. Ook het nieuw te ontwikkelen beleid voor grondwateronttrekkingen door het waterschap is hierbij van belang.

Het projectonderdeel **Biodiversiteit en participatie** is in de kern het verleiden, begeleiden en ondersteunen van bewoners die zich willen inzetten voor landschap en natuur in hun leefomgeving. Bewoners krijgen inzicht in het ontstaan van het landschap waarin ze wonen en worden zich bewust van specifieke landschappelijk, cultuurhistorische en ecologische kwaliteiten van hun directe woonomgeving. Ze worden actief uitgedaagd om mee te denken aan het behoud en ontwikkelen van deze kwaliteiten en dragen daar zelf aan bij. Hierbij worden verbindingen gelegd tussen bewoners en eigenaren van (natuur)terreinen en landschappelijke objecten.

Het projectonderdeel **Energietransitie en participatie** werkt primair op het gebied van de energietransitie voor en door de lokale samenleving. Ten eerste door samen met bewoners een lange termijnvisie te ontwikkelen op de energietransitie in het Drentsche Aa gebied. Deze visie wordt vervolgens vertaald in lokale plannen en projecten. Het project zet lokale groepen in hun kracht d.m.v. organisatievorming en versterking, zodat zij zelf vorm kunnen geven aan concrete energieprojecten. Het geheel wordt bestendig in de vorm van een Duurzaamheidscoöperatie voor het Drentsche Aa gebied. Deze coöperatie faciliteert kennisuitwisseling en ondersteunt in de toekomst nieuwe lokale initiatieven.

Duurzaam Toerisme

Stichting Cultuurtoerisme Drenthe

In het Drentsche Aa gebied is te zien wat de nationale parken in Nederland zouden moeten worden: grotere landschappen, waar waardevolle natuur voorop staat, maar waar ook plaats is voor landbouw, economie en toerisme. Het gebied is een mix van natuur, cultuur en historie. Het heeft een sterke identiteit. Die is voelbaar. Aldus NRC Handelsblad op 22 juli 2020.

Ondanks deze geweldige aanbeveling is er ook in het Drentsche Aa gebied nog veel te winnen in het toewerken naar de ambities uit de standaard nationaal park. Zo is er winst te behalen op de terreinen van zichtbaarheid, gastheerschap, beleving en verbinding. In dit projectplan voor duurzaam toerisme investeren we in deze terreinen om een bijdrage te leveren aan de gewenste kwaliteitssprong. Het onlangs opgestelde Activatieplan Drentsche Aa vormt hierin een belangrijke leidraad.

Het Activatieplan Drentsche Aa richt zich op bezoekersmanagement en het doorvoeren van de merkpositionering om de beleving van het park te versterken en de spreiding van toerisme in het gebied te verbeteren. Uitgangspunt is een duurzame ontwikkeling: ecologisch houdbaar, economisch vitaal en sociaal aanvaardbaar, in lijn met de 'European Charter for Sustainable Tourism' (EUROPARC, 1995) die is genoemd in de standaard nationaal park. -In het Nationaal Park Drentsche Aa maken we een duidelijk verschil in identiteit tussen verschillende deelgebieden: een natuurlijk boslandschap in Hart van Drenthe, beleving/traditionele bosbouw in het Gasselterveld en het (oude) cultuurlandschap in de beekdalen. Die identiteit is de basis moeten voor het type beleving dat daar passend is.

Investeren in een gebiedsproces

Het Activatieplan bestaat feitelijk uit een 'wensenlijstje' vanuit de verschillende invalshoeken en organisaties voor de thema's organisatie en verbinding, zichtbaarheid, gastheerschap, beleving en ervaring en onderzoek. Er kan alleen dan toegewerkt worden naar meer parkbeleving en toerismespreiding als gezamenlijk afstemming plaatsvindt over de wijze waarop de ambities in dit 'wensenlijstje' gerealiseerd kunnen worden. Een breed gedragen gebiedsproces is hiervoor nodig.

Met voorliggend projectplan investeren we in dit gebiedsproces, met het Activatieplan als uitgangspunt. De actualiteit van de coronacrisis vergroot de urgentie om hiermee aan de slag te gaan. De recreatiedruk in het Drentsche Aa gebied is nog nooit zo hoog geweest. Door deze crisis wordt individueel toerisme en recreatie in de eigen woonomgeving belangrijker. Mensen willen niet de massa opzoeken en hun eigen keuzes kunnen maken. Dit is een uitgelezen aanleiding om hieraan meer sturing te geven en de weg naar duurzaam toerisme nog meer in te zetten. Dit betekent focus op de gewenste doelgroep om juist die te verwelkomen en een passende beleving te bieden en tegelijk het (dag)bezoek meer te structureren, sturen en spreiden.

Geplande activiteiten voor uitvoeren ambities

1.1 Instellen begeleidingsgroep duurzaam toerisme

Allereerst formeren we de begeleidingsgroep Duurzaam Toerisme met een werkwijze conform de principes van de 'European Charter for Sustainable Tourism'. Deze begeleidingsgroep zal in samenwerking met de werkgroep Educatie, Communicatie en Recreatie (ECR) de uitvoering van de projectonderdelen in dit project inhoudelijk begeleiden en monitoren. Daarnaast zorgt de groep voor het jaarlijks herijken van het Activatieplan.

Er is behoefte aan het inrichten van deze begeleidingsgroep voor duurzaam toerisme aanvullend op de bestaande organisatiestructuur vanwege de omvang van het Drentsche Aa gebied en de vele stakeholders die daarin actief zijn. Dit gebied overstijgt niet alleen de natuurbegrenzing in ruime mate, maar ook is het gelegen in meerderde gemeenten en provincies en overlapt het met UNESCO Geopark De Hondsrug.

Deelnemers aan de begeleidingsgroep zijn in ieder geval de partijen die betrokken waren de totstandkoming van het Activatieplan (o.a. terreinbeheerder, Staatsbosbeheer, ondernemersplatforms, IVN, gemeenten, provincie, UNESCO Geopark De Hondsrug, Marketing Drenthe en Recreatieschap). Adviezen en voorstellen van de begeleidingsgroep zullen via het Programmteam Drentsche Aa aan het Overlegorgaan Nationaal Park Drentsche Aa worden voorgelegd voor instemming en/of besluitvorming.

Begroting

- Procesbegeleiding (voorzitterschap, secretariaat, verbinding met werkgroep ECR organiseren en jaarlijks herijken activatieplan)
- Kosten inhuur bureau voor drie jaar: € 36.000,-
- Kosten actieve participatie deelnemers: € 41.400,-

1.2 Impuls samenwerking en verbinding

Om de ambities voor duurzaam toerisme te realiseren is meer samenwerking nodig tussen bepaalde partijen in en rond het gebied. Ten eerste gaat het om samenwerking tussen ondernemers in de recreatiesector en in de landbouwsector. We willen graag starten met het organiseren van ondernemerstafels als mogelijke opmaat voor een gebiedscoöperatie om bijvoorbeeld streekproducten sterker verbinden met het park, agrotourisme aan te jagen en concepten als een beleefweek voor het nationaal park uit te rollen met ondernemers.

Het tweede onderdeel heeft betrekking op het vergroten van de samenwerking tussen de parkorganisaties van Nationaal Park Drentsche Aa en van UNESCO Geopark De Hondsrug. Hiermee kunnen we investeren in een grotere verbinding tussen het Nationaal Park en de wijdere regio. Deze parken overlappen elkaar en zijn allebei zeer typerend voor de bestemming en het verhaal van Drenthe 'oerprovincie van Nederland'. Er liggen kansen om de krachten te bundelen in de parkbeleving, marketing en communicatie.

Voor beide sporen in dit projectonderdeel doorlopen we met de stakeholders een interactief proces om te komen tot het eindresultaat. Voor de samenwerking met UNESCO Geopark de Hondsrug is dit een set werkafspraken waarin staat hoe en op welke onderdelen de samenwerking vorm te geven. Voor de samenwerking tussen recreatieondernemers en de agrarische sector worden ondernemerstafels georganiseerd, een gebiedscoöperatie (of evt. andere organisatievorm, afhankelijk van de uitkomsten van het proces) opgericht en een actieplan voor deze coöperatie opgesteld.

Begroting

- Kosten: inhuur projectleider voor (1) procesbegeleiding en opstellen plan van aanpak voor samenwerking Nationaal Park Drentsche Aa & UNESCO Geopark De Hondsrug en (2) organiseren ondernemerstafels, oprichten gebiedscoöperatie en opstellen actieplan. Kosten € 25.000,-.

1.3 Opstellen plan van aanpak zichtbaarheid

Er is nog veel winst te behalen in de zichtbaarheid van het park, ook wel de promotie en communicatie. In dit onderdeel doorlopen we een proces met de belangrijkste stakeholders en inwoners met als resultaat een plan van aanpak.

Voor dit projectonderdeel organiseren we een gebiedsproces waarin we komen tot een plan van aanpak voor de zichtbaarheid, met respect voor de inwoners in het Nationaal Park Drentsche Aa. Dit plan geeft een visie op de merkarchitectuur van het park, mede in relatie tot UNESCO Geopark De Hondsrug en Drenthe oerprovincie van Nederland die aansluiten bij de kernwaarden van Drentsche Aa. Ten tweede gaat het plan in op de wijze waarop de zichtbaarheid van het park verbeterd kan worden en wat hiervoor verwacht wordt van alle betrokken partijen. Denk aan optimalisering van het toepassen van de nieuwe

naam van het Nationaal Park, de huisstijl in alle uitingen van de betrokken partijen en bedrijven en het beter benutten en promoten van de kanalen van Marketing Drenthe.

Begroting

- Kosten: Procesbegeleiding en opstellen plan van plan van aanpak zichtbaarheid. € 10.000,-

1.4 Opstellen verdiepingsplan gastheerschap

In dit projectonderdeel richten we ons op het verbeteren van de betrokkenheid en uitdragen van het Nationaal Park verhaal door Drentsche Aa Gastheren en -vrouwen, in overleg met de coördinator Communicatie & Educatie (C&E) vanuit IVN die hiervoor het Gastheerschapnetwerk heeft opgebouwd, coördineert, onderhoudt en uitbreidt (jaarlijkse cursussen). Het Drentsche Aa gastheerschap is onderdeel van het samenhangend Nationaal Park informatienetwerk (Levend bezoekersnetwerk Drentsche Aa) bestaande uit Toegangspoorten, knooppunten, informatiepunten (Gastheren- en vrouwen), Nationaal Park gidsen en Junior Rangers. De gastheerschapcursus is tevens onderdeel van het NP C&E educatieaanbod en de (nieuwe) educatiestrategie.

Landelijk coördineert IVN het gastheerschap programma dat wordt uitgevoerd in alle Nationale Parken en daarbuiten. Momenteel wordt landelijk gewerkt aan een Gastheerschap kwaliteitsslag, zowel in het programma-aanbod (incl. cursus) als in het ondernemersnetwerk. Vanuit NP Drentsche Aa is een Drentsche Aa gastheer vertegenwoordigd in de landelijke Gastheerschap klankbordgroep om in dit proces te adviseren. Het NP Drentsche Aa verdiepingsplan gastheerschap wordt opgesteld in samenwerking met de Nationaal Park coördinator C&E en sluit aan op deze landelijke ontwikkelingen met accentverschillen gericht op de lokale situatie in het Drentsche Aa gebied. Het verdiepingsplan wordt toegelicht in de ECR vergaderingen.

De activiteiten van gastheren en -vrouwen spelen een grote rol in het stimuleren van meer betrokkenheid tussen het NP en het ondernemersnetwerk. Voor dit projectonderdeel organiseren we, in samenwerking met de coördinator C&E, een gebiedsproces met vertegenwoordigers van ondernemers (niet alleen recreatie) om te komen tot een breed gedragen verdiepingsplan voor het gastheerschap.

Het verdiepingsplan gaat in op hoe het NP gastheerschap en het activiteitenaanbod beter aansluiten op het Nationaal Park (activiteiten) programma voor ondernemers en bezoekers. Hoe de Nationaal Park ondernemers en ondernemingen het NP verhaal actiever kunnen uitdragen richting gebiedsbezoekers, onder andere door het stimuleren van onderlinge samenwerking, beter benutten van eigen communicatiemiddelen als websites, het opzetten van Nationaal Park arrangementen en inrichten van 'mini bezoekerscentra' bij Gastheren. Daarnaast nemen we ondernemers mee het in de merkpositionering en inzetten van sleutelervaringen.

Daarnaast gaat dit plan in op de wijze waarop de verbinding tussen (potentiële) gastheren en -vrouwen en het Nationaal Park versterkt en actiever kan worden. Gedacht wordt aan het tot stand brengen van aanvullend aanbod zoals lokale bezoekersexcursies, fiets- wandel en ruiterrondjes, rondom (recreatie)bedrijven en gezamenlijke Nationaal Park activiteiten in samenwerking met ondernemers zoals Nationaal Park dagen, beleefweken en het opzetten van lokale informatiepunten (minibezoekerscentra) bij ondernemers.

Begroting

- Kosten: procesbegeleiding en opstellen verdiepingsplan gastheerschap. € 10.000,-

1.5 Studies regionale samenhang duurzaam toerisme en natuur

We willen toerisme op een duurzame wijze stimuleren en reguleren met behoud en versterking van de natuur en ecologische waarden als uitgangspunt en tegelijk met voldoende ruimte voor lokale economische ontwikkeling. Om dit te bereiken is het verleiden van bezoekers (zowel de dagrecreanten uit de regio en het gebied zelf, als verblijfstoeristen) tot spreiden in en rondom het Drentsche Aa gebied een belangrijk instrument. Hiervoor hebben we inzicht nodig in

de regionale samenhang tussen toerisme en natuur door de aantallen, bestedingen en verspreiding van de bezoekersstromen over het gebied in kaart te brengen, in relatie tot de draagkracht van de natuur en de ecologische waarden.

Dit projectonderdeel bevat twee soorten studies naar regionale samenhang om deze inzichten te verkrijgen. Ten eerste kan naar verwachting een vervolg worden gegeven op de studie uit 2015 van NIPO-NBTC naar de dagtoerist en bestedingen in de natuurgebieden. Daarnaast willen we de mogelijkheden verkennen om de pilot Deurzerdiep op te schalen naar anderen delen van het Nationaal Park Drentsche Aa: het meten van bezoekersstromen op plekken waar geen stroom en/of internet aanwezig is. Met eenvoudige sensoren op batterijen en de inzet van LoRaWAN-netwerk willen we een database opzetten waar reeksen eenvoudig te raadplegen zijn.

Begroting

- Uitvoeren studies regionale samenhang duurzaam toerisme en natuur € 90.000,-

1.6 Plan van aanpak beleving & ervaring

We willen bezoekers (zowel de dagrecreanten uit de regio en het gebied zelf, als verblijfstoeristen) verleiden tot spreiden in en rond het Drentsche Aa gebied. Dit betekent bezoekers vanuit de dorpen en recreatiebedrijven geleiden naar voorzieningen (puntlocaties met bijzondere voorzieningen en evenementen) en routes waar ze het Nationaal Park inclusief de wijde omgeving kunnen beleven en ervaren, rekening houdend met de interesses van de gewenste doelgroepen en de draagkracht van de gebieden. Hier varen niet alleen de natuurbelangen wel bij maar ook de economische belangen aangezien de bestedingen vooral plaatsvinden bij recreatiebedrijven en bij de middenstand in de dorpen.

Het op te stellen Plan van aanpak gaat in op de wijze waarop met fysieke maatregelen en informatievoorziening de mogelijkheden voor beleving en ervaring vergroot kunnen worden en tegelijk een betere zonering en spreiding van de recreant tot stand kan worden gebracht. Er zijn drie pijlers te onderscheiden: (1) stelsel van toegangspoorten, (2) recreatieve infrastructuur en (3) locaties voor parkbeleving en sleutelervaringen.

1. Toegangspoorten: in de visie op bezoekersmanagement (2019) is geconstateerd dat er kansen liggen in het door ontwikkelen van het huidige stelsel van toegangspoorten, knooppunten, informatiepunten in samenhang met het gidsennetwerk. Het aanbieden van voldoende openbare toiletvoorzieningen is hierbij een aandachtspunt. Hier is grote behoefte aan door de toegenomen recreatiedruk. Sinds de coronacrisis is deze behoefte extra gegroeid. Ook is er behoefte aan een nieuwe toegangspoort in het zuiden.

In het op te stellen plan werken we de beoogde doorontwikkeling uit voor de bestaande locaties samen met de betrokken partijen. De reeds opgestelde principes voor ontvangst, beleving en de merkpositionering zijn het vertrekpunt. We zoeken uit welke uitvoeringsprojecten nodig zijn en wat er nodig is om deze te realiseren. Daarnaast onderzoeken we of er zich reële kansen voordoen voor een nieuwe poort in het zuiden. Ook eventuele mogelijkheden voor meer samenwerking met het UNESCO Geopark De Hondsrug worden hierin meegenomen. We laten locatieanalyse(s) maken en zoeken uit welke uitvoeringsprojecten nodig zijn en of deze passen binnen het ruimtelijk beleid.

2. Recreatieve infrastructuur: het plan van aanpak maakt inzichtelijk hoe fiets- en wandelinfrastructuur (paden en routes) en de bijbehorende informatievoorziening verbeterd kunnen worden om zaken als beleefwaarde, veiligheid en spreiding te vergroten. Dit kan resulteren in voorstellen voor wijzigingen en/of uitbreiden van infrastructuur. Welke basiskwaliteit streef je na? En hoe organiseer en financier je dat de kwaliteit overal gelijk is en hoog is? Dus ook gewoon de wandel en fietspaden, de recreatieve infrastructuur We zoeken uit welke uitvoeringsprojecten nodig zijn.

3. Locaties voor parkbeleving en sleutelervaringen: het plan van aanpak brengt in beeld op welke locatie(s) en met welke ingrepen de beleving van sleutelervaringen in het gebied kunnen worden vergroot. Denk aan het creëren van hoogten waar de ervaringen opgedaan kunnen worden en plekken voor een beekbeleving. We zoeken uit welke locaties geschikt zijn, welke uitvoeringsprojecten nodig zijn en of deze passen binnen het ruimtelijk beleid.

Begroting

- Kosten: inhuur bureau t.b.v. opstellen Plan van aanpak beleving & ervaring voor de pijlers (1) stelsel van toegangspoorten, (2) recreatieve infrastructuur en (3) locaties voor parkbeleving en infrastructuur. Kosten € 79.900,-

Standaard voor nationale parken

Met deze projectonderdelen werken we toe naar de ambities in standaard voor nationaal parken. De projecten sluiten aan bij de volgende criteria:

- Natuur-, cultuur- en landschappelijke waarden zijn onderscheidend (3) Ruimtelijke inrichting en waarden in overeenstemming met de gebiedsidentiteit (4) en Herkenbaarheid en beleefbaarheid (6). Het vertrekpunt voor het realiseren van alle ambities in dit plan en de onderliggende onderdelen is dat de kenmerkende natuur-, cultuur- en landschappelijke waarden van het Nationaal Park Drentsche Aa onderscheidend zijn. Juist deze waarden zorgen voor een unieke, eigen gebiedsidentiteit en aantrekkingskracht. Ze zorgen ervoor dat het Nationaal Park Drentsche Aa een sterk merk is. De merkpositionering is een belangrijke onderlegger en kompas voor dit project.
- Verbondenheid met regionale gemeenschap (7). De identificatie van deze gemeenschap met het gebied is in het Activatieplan en onderliggend Bezoekersmanagementplan een belangrijk voorwaarde. Het investeren in trotse bewoners en ondernemers blijft nodig. Brede merkactivatie en het stelsel van toegangspoorten (herkenbaarheid voor bezoekers en bewoners) spelen hierin een heel belangrijke rol.
- Educatie (8). Het project investeert in de verdieping voor gastheerschap onder ondernemers en inwoners. Een van de doelen is hen meer mee te nemen in de merkpositionering, het verhaal en de sleutelervaringen die inwerken op hoofd, hart en handen.

Planning activiteiten

2021

Het eerste jaar ligt de focus op organisatie, verbinding en inzicht. We starten de begeleidingsgroep duurzaam toerisme op, evenals de projecten gericht op het versterken van de samenwerking met UNESCO Geopark de Hondsrug & Nationaal Park Drentsche Aa en de samenwerking tussen ondernemers in de sectoren recreatie en landbouw. Ook het plan van aanpak zichtbaarheid dat we in 2021 opstellen, sluit hierop aan. Dit plan raakt niet alleen aan de activiteiten van het Nationaal Park zelf maar ook aan de activiteiten voor communicatie en promotie van de gebiedspartners. Tot slot starten de studies naar bezoekersstromen en bestedingen op.

2022

Het tweede jaar continueren we de begeleidingsgroep duurzaam toerisme en ronden we de projecten gericht op het versterken van samenwerkingsverbanden en de studies naar inzicht in naar bezoekersstromen en bestedingen af. De uitkomsten benutten we voor de projecten die we dit jaar opstarten. Deze zijn gericht op het verdiepingsplan voor het gastheerschap en het maken van een plan van aanpak om de beleving en ervaring te vergroten en tegelijk te sturen op toerismespreiding.

2023

Het derde en laatste jaar van dit project voor duurzaam toerisme ligt de focus op de onderdelen verdiepingsplan gastheerschap en het plan van aanpak voor een grotere beleving en meer spreiding. Dit jaar ronden we deze onderdelen af. Dit alles onder begeleiding van de begeleidingsgroep duurzaam toerisme die net als voorgaande jaren actief is en zorgt voor begeleiding en monitoring van de deelprojecten. Het Programmameteam Drentsche Aa functioneert als een brede klankbordgroep en zorgt voor bestuurlijke borging/besluitvorming via het Overlegorgaan Drentsche Aa.

Fase	Activiteit	Resultaat	Begin-/ eind datum	Uitvoerder(s)
1. Organisatie	Instellen brede begeleidingsgroep voor het begeleiden en monitoren van de uitvoering van voorliggend project voor duurzaam toerisme.	Gecoördineerde uitvoering van de projectonderdelen vanuit een brede begeleidingsgroep en een jaarlijks geactualiseerd Activatieplan	01-01-2021 31-12-2023	Extern projectleider, in opdracht van St. Cultuurtoerisme Drenthe
2. Samenwerking en Verbinding	Dit projectonderdeel bestaat uit twee sporen. 1. Samenwerking met UNESCO Geopark de Hondsrug: doorlopen van een proces om te komen tot een plan van aanpak waarin staat hoe de samenwerking vorm te geven. 2. Samenwerking tussen ondernemers in recreatie- en de agrarische sector: ondernemerstafels organiseren en gebiedscoöperatie oprichten (of evt. andere organisatievorm) en actieplan maken voor deze coöperatie.	Plan van aanpak samenwerking Geopark en NP Drentsche Aa en Ondernemerstafels met recreatie- en agr. sector, gebiedscoöperatie met actieplan	01-01-2021 31-12-2023	Extern projectleider, in opdracht van St. Cultuurtoerisme Drenthe
2. Zichtbaarheid	Gebiedsproces met de partijen betrokken bij marketing, communicatie om uitingen en kanalen voor marketing en communicatie te inventariseren en inbreng ophalen voor het voor plan van aanpak optimaliseren zichtbaarheid.	Plan van aanpak zichtbaarheid	01-01-2021 31-12-2021	Extern projectleider, in opdracht van St. Cultuurtoerisme Drenthe
3. Gastheerschap	Inventariseren activiteiten gastheerschap en werksessie met betrokken partijen voor ophalen inbreng voor verdieping aanbod gastheerschap en nieuw aanbod ter verbinding tussen bedrijven en de park. Opstellen verdiepingsplan voor gastheerschap	Verdiepingsplan gastheerschap	01-01-2022 31-12-2022	Extern projectleider en IVN in opdracht van St. Cultuurtoerisme Drenthe
4. Inzicht in regionale samenhang	Twee type studies naar regionale samenhang (aantallen, bestedingen en verspreiding van de bezoekersstromen over het gebied, in relatie tot de draagkracht van de natuur en de ecologische waarden). Eén studie op basis van enquêtes en één studie op basis van daadwerkelijke tellingen van bezoek.	Twee studies die tezamen de aantallen, bestedingen en verspreiding van de bezoekersstromen in beeld brengen	01-01-2021 31-12-2022	Extern projectleider, in opdracht van St. Cultuurtoerisme Drenthe
5. Beleving en ervaring	(1) Inventariseren kansen en ideeën voor paden en routes fietsen en wandelen en voor beleeflocaties, incl. werksessies om inbreng op te halen. (2) Inventariseren maatregelen voor kwaliteitsslag bestaande toegangspoorten o.a. om beleefbaarheid, verhaal NP, merkpositionering en sleutelervaringen te verbeteren, incl. werksessies om inbreng op te halen. (3). Locatie- en haalbaarheidsanalyse voor een nieuwe toegangspoort zuid, incl. interviews/werksessie om inbreng op te halen. Opstellen Ambitieplan beleving en ervaring dat ingaat op deze onderdelen.	Ambitieplan beleving en ervaring	01-01-2022 31-12-2023	Extern projectleider, in opdracht van St. Cultuurtoerisme Drenthe

Samenwerking partners in de regio

Directe samenwerkingspartners die participeren in de projectorganisatie voor dit project:

- Nationaal Park Drentsche Aa
- Toeristisch Platform Aa en Hunze (Toeplah) van de recreatieondernemers
- Marketing Drenthe
- IVN
- Staatsbosbeheer
- UNESCO Geopark De Hondsrug
- Gemeenten Aa en Hunze, Assen, Tynaarlo en Groningen
- Recreatieschap Drenthe

Draagvlak en betrokkenheid vanuit de regio

In de planvorming worden ondernemers en inwoners betrokken via de partijen die vertegenwoordigd zijn in de projectorganisatie:

- Toeristisch Platform Aa en Hunze (Toeplah): informeert en betreft haar achterban (recreatieondernemers) bij het project. Daarnaast zoeken we samenwerking met de regionale toeristische organisaties Kop van Drenthe en Hondsrug Drenthe om de betrokkenheid van ondernemers te borgen en te vergroten.
- UNESCO Geopark De Hondsrug: door het netwerk van ambassadeurs van het Geopark te in te zetten bij de uitvoering van de deelprojecten vergroten we betrokkenheid van ondernemers uit de omliggende regio van het Nationaal Park.
- Het uitbouwen van samenwerking tussen ondernemers uit de sectoren recreatie en landbouw is een projectonderdeel. Naast onderlinge samenwerking zorgt uitvoering van dit onderdeel ook voor meer betrokkenheid bij het Nationaal Park.
- We betrekken inwoners, informeren hen en halen we input op. Informeren gaat onder andere via de communicatiekanalen voor Nationaal Park Drentsche Aa.

Eindresultaten projecten

Het project waarvoor subsidie wordt aangevraagd beoogt de volgende eindresultaten:

- Structurele afstemming over de ambities voor duurzaam toerisme voor Nationaal Park Drentsche Aa en omstreken en de gebiedspartners en een jaarlijks herijkt Activatieplan.
- Plan van aanpak samenwerking UNESCO Geopark De Hondsrug en Nationaal Park Drentsche Aa is opgesteld
- Ondernemerstafels voor de recreatie- en landbouwsector zijn georganiseerd en er is een gebiedscoöperatie (of vergelijkbaar organisatieverband) met een actieplan gerealiseerd.
- Plan van aanpak Zichtbaarheid is opgesteld
- Verdiepingsplan Gastheerschap is opgesteld
- Plan van aanpak beleving & ervaring (gericht op infrastructuur, toegangspoorten en beleeflocaties) is opgesteld.
- Twee studies naar regionale samenhang zijn verricht. Deze geven inzicht in aantallen bezoekers, bezoekersstromen en bestedingen.

De daadwerkelijke realisatie van alle ambities (de uitvoering ligt buiten de scope van dit project) moet leiden tot de volgende eindresultaten:

1. Bewoners en ondernemers omarmen het Nationaal Park

- Bewoners en ondernemers zijn trots op het Nationaal Park
- Alle gastheren kennen en vertellen het verhaal en de sleutelervaringen
- Een groeiend aantal ondernemers gebruikt het verhaal van het gebied (promoten op website, ontwikkelen aansluitende activiteiten)

- Een groeiend aantal bewoners zet zich in voor het Nationaal Park (vrijwilligerswerk)
2. Bezoekers omarmen het Nationaal Park (zowel dagrecreanten uit het gebied/de regio als de verblijfstoeristen)
 - Alle bezoekers weten dat ze in een Nationaal Park zijn geweest
 - Tevredenheid bezoekers met hun ervaring: min score 8-9 (echt onderscheidend door topkwaliteit /uniek)
 - 80% van de bezoekers komt nog eens terug (herhaalbezoek)
 3. Mooie herinneringen maken
 - Vier toegangspoorten doorontwikkeld en kansen benut voor realisatie nieuw toegangspoort in het zuidelijk deel, voor realisatie van beleeflocaties en voor verbetering van de fiets- en wandelinfrastructuur.
 - Initiatieven van stakeholders (provincie, gemeenten, ondernemers) bouwen mee aan het overall verhaal.
 4. Betere spreiding van bezoekers over het gebied in samenhang met de omliggende regio.

Transitie Landbouw

Agrarische Natuur Drenthe

In het Beheer-, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan Drentsche Aa 2.0 (2012-2020) heeft het Overlegorgaan Drentsche Aa indertijd haar ambities vastgelegd en kansrijke ontwikkelingen en projecten benoemd. Nieuw nationaal beleid op het gebied van de landbouw moeten worden meegenomen in het updaten van deze ambities. De in het NP Drentsche Aa (NPDA) te realiseren projecten rond het thema Transitie Landbouw sluiten dan ook nauw aan bij dit nieuwe beleid. Deze deelprojectvoorstellen hebben betrekking op:

1. het daadwerkelijk bijdragen aan natuur inclusieve landbouw (NIL) door in de akkerbouw conventionele (intensieve) bouwplannen met vaak beduidend meer dan 50% hakvruchten in het gebied te verlichten (extensiveren), d.w.z. met minder of zonder aardappelen, suikerbieten, mais uien en bloembollen, en in de veehouderij tijdelijk grasland te vervangen door echt blijvend grasland,
2. dit bij voorrang te realiseren op de percelen die grenzen aan natuurgebieden (NNN), daar waar de ecologische draagkracht van het gebied het meest op de proef wordt gesteld, zal immers de meeste winst zijn te behalen.

Wat omvang betreft is de ambitie om dit voor tenminste 1200 ha bouwland en grasland samen te realiseren. Heel concreet is de ingezet gericht op een transitie conform de landelijk indeling van Natuurinclusieve Landbouw op niveau 2 en 3 (kringloop op bedrijven en kringloop op gebiedsniveau).

Binnen het NPDA zijn er overgangsgebieden in het landschap waar menselijke (economische) activiteit voorkomt naar gebieden of kernen waar instandhouding van aanwezige natuurwaarden noodzakelijk is. Van buiten naar binnen zien we meestal gronden of percelen die tot de landbouw worden gerekend en vervolgens percelen die uit landbouwproductie zijn genomen. De landbouwgronden zijn veelal in eigendom van of worden verpacht aan de in het NP wonende en werkende akkerbouwers en veehouders. Reguliere uit productie genomen gronden in handen van terrein behorende organisaties (TBO's) of overheden kunnen vervolgens onder restricties al dan niet verpacht zijn aan boeren.

Er is veelal sprake van een gedifferentieerde ruimtelijke context die door ieder ook op zijn eigen wijze wordt ingevuld in het NP. Vaak wordt dit ervaren alsof er een hek tussen beide staat, waar een geleidelijke overgang van landbouw naar natuur landschappelijk en ecologisch gezien eigenlijk het meest wenselijke is. Er is een wederzijds belang om die geleidelijke overgang tussen de functies te realiseren door waar mogelijk meer ecologische samenhang te creëren. Dit wederzijds belang is niet in het minst een economisch belang. Het maken van een afweging van kosten en baten is hier niet onbelangrijk. Van boeren wordt verlangd om in het kader van NIL bij te dragen aan verbetering van waterkwaliteit, bodemkwaliteit en biodiversiteit, korte kringlopen, een lokale economie en daarmee te zoeken naar nieuwe verdienmodellen. Het voor Staatsbosbeheer - als grootste TBO in het Drentsche Aa-gebied - beheren van hun natuurgebieden in goede harmonie, is hierbij van groot belang en kan onderdeel zijn van een verdienmodel voor beide partijen. Staatsbosbeheer wil de verpachting van natuurgroonden inzetten ter stimulering NIL.

De overkoepelende ambitie is om toe te werken naar een gewenst ruimtelijk ensemble in de landschapszones aansluitend op het Natuurnetwerk Nederland (NNN) dat een grotere aantrekkelijkheid voor inwoners, recreanten en natuurliefhebbers heeft en tevens bijdraagt aan een betere milieukwaliteit en biodiversiteit. Dit willen we realiseren met een landbouw waar met name granen, maar ook koolzaad en andere maaibare gewassen met bloemenranden groeien, kruidenrijke blijvende graslanden voor begrazing en voederwinning voorkomen en tezamen als duurzaam beheerd productielandschap kan worden aangeduid. Een duidelijke samenhang en aansluiting over en weer moet worden gecreëerd met de aangrenzende agrarisch natuurbeheer met cultuurhistorische waarden, meestal aangeduid als half-natuur. Verlangd mag dan ook worden dat deze actief worden beheerd en regelmatig worden onderhouden zodat deze gronden en percelen ook optimaal gaan bijdragen aan de gewenste verbetering van de biodiversiteit met een rijk en aantrekkelijk plantensoortenpalet waar vogels, insecten en wild zich laten zien.

Het samengaan van Landbouw en Natuur is een sterk en onderscheidend kenmerk voor het NPDA. Het deelproject zal met name bijdragen aan het versterken van deze typische identiteit. De hiermee samenhangende landschappelijke ambities zouden moeten worden vertaald in ruimtelijke streefbeelden.

Middels educatie en voorlichtingsprogramma's voor de onderscheiden doelgroepen als boeren, bewoners van de in het gebied liggende dorpen, middenstand, horeca, recreanten, toeristen zal het draagvlak voor het projectplan moeten worden versterkt. Er zal ruim gecommuniceerd moeten worden. Van wetenschappelijk (praktijk)onderzoek zal nogal wat gevraagd worden om hier invulling aan te geven samen met de in het gebied opererende op de boer

gerichte organisaties. Verkend zal worden of wetenschappelijke begeleiding vanuit RUG en WUR is te realiseren, bij voorbeeld door faciliteren met de inzet van 'living labs'. Een proeftuin NIL en een implementatietraject van wat als bio-economie wordt aangeduid vormen de beide samenhangende onderdelen van het deelproject Transitie Landbouw.

Resultaten van dit deelproject kunnen worden gebruikt om de breed door partijen uitgesproken ambities in de agenda BBB verder uit te werken via een bredere gebiedssamenwerking.

Geplande activiteiten voor uitvoeren ambities

Transitie van de landbouw is het doel van het deelproject. Verlichting (of extensivering) van een bouwplan en blijvend grasland dragen mede door het creëren van korte kringlopen en lokale afzet van voortgebrachte producten bij aan energiebesparing, besparing op stikstof, vermindering van de uitstoot van koolstofdioxide en methaan.

1. Proeftuin Natuur inclusieve Landbouw (NIL)

Een definitie van NIL is het verlangen om landbouw en natuur weer bij elkaar te brengen, om landbouw duurzaam te maken door optimaal gebruik te maken van biodiversiteit. Vaak wordt NIL in een adem genoemd met Kringlooplandbouw. Dit is een duurzame vorm van landbouw waarbij de kringloop van stoffen (mest/voer/organisch materiaal) gesloten is, met respect voor bodem, biodiversiteit, milieu en landschap. De focus ligt het meest op het gebruik maken van het bodemecosysteem, het verhogen van het organische stofgehalte voor het watervasthoudend vermogen, beschikbaarheid van voedingsstoffen en het ziekte werend vermogen. De exploitatie wordt op zo'n manier gedaan dat deze bodemprocessen maximaal bijdragen aan duurzame voedselproductie, landschap, klimaat en water.

- Het vaststellen van de te bereiken doelen met het deelproject binnen een fundamentele benadering van NIL.
- Het doen van een desk studie naar de concrete bijdragen die granen, en andere geselecteerde maaibare gewassen, en blijvend grasland leveren aan alle aspecten van NIL in de zandgronden van het Drentsche Aa gebied. Het gaat hier om de bijdragen aan herstel van de biodiversiteit, vermindering energieverbruik, bijdragen aan klimaatdoelen (o.a. CO₂) en oplossing stikstofproblematiek, bodemverbeteringsaspecten, minder waterverbruik en aan waterkwaliteitsverbetering, bedrijfseconomische gevolgen.
- Het selecteren van tools om metingen te kunnen doen aan o.a. biodiversiteit, energie, klimaateffecten, de bodem en water en het doen van 0-metingen met o.a. de Biodiversiteitsmeetlat (CLM) als onderbouwing van de desk studie.
- Het ontwikkelen van een of meerdere streefbeelden voor instandhouding van blijvend grasland.
- Het opzetten van een Community of Practice Natuur inclusieve Landbouw.
- Het opzetten van een communicatieprogramma gedurende de looptijd van het deelproject.
- Middels voorlichting en educatie de onderscheiden doelgroepen bij het deelproject betrokken houden.

2. Plan voor de implementatie resultaten Bio-economieproject in overgangsgebieden landbouw-natuur

Beoogd algemeen doel: inzet van gronden/percelen van de reguliere landbouw voor NIL, behoud van inkomen voor de landbouwer, soepele overgang van landbouw naar natuurgebieden creëren door het slechten van de scherpe scheiding ('hek') tussen landbouw en natuur; conventionele landbouw geleidelijk laten overgaan in extensieve akkerbouw zonder hakvruchten of weilanden met blijvend grasland aan beide zijden van het 'hek', samenwerking versterken tussen akkerbouwers en veehouders, ook onderling en met terreinbeheerders, kennisversterking bij inwoners, recreanten over de landbouw en de voort te brengen producten en vermarkting in het gebied.

- Het formeel vaststellen van de te bereiken doelen met het project in het kader van een praktijkbenadering in overgangsgebieden van landbouw en natuur in een Start Up (pre-fase).
- Beoogde specifieke doelen: verbetering biodiversiteit, korte kringloop ook inclusief producten afkomstig uit de natuurgebieden van terreinbeheerders, bodemverbetering, minder kerende grondbewerking, sterk verminderd gebruik van meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen en fossiele brandstoffen, emissiereductie/klimaatverbetering, waterkwaliteitsverbetering.
- Inventarisatie van de percelen die grenzen aan natuurgebieden: verzamelen van gegevens en het maken van kaarten met een totaal streefareaal van tenminste 1200 ha.
- Verzamelen van gegevens in het veld om daarmee de projectdoelen vast te kunnen stellen middels interviews en een desk studie (SWOT-analyse) met tevens aandacht voor wensen van betrokken boeren, TBO's, en voor de mogelijkheden en belemmeringen van het provinciale en landelijke beleidskader.
- Vaststellen van activiteiten die moeten worden gedaan om de doelen te realiseren.
- Verkennen gevolgen van het nieuwe beleid van het waterschap voor grondwateronttrekkingen. Wat kan NIL bijdragen aan het vasthouden, bergen en besparen van grondwater?
- Het doen van studies naar het beschikbaar stellen van tools als de Biodiversiteitsmeetlat, e.d. die ecologische vooruitgang meten.
- De CoP NIL maakt een bedrijfseconomische analyse van de transitie op de betreffende percelen.
- Een educatieplan voor de implementatie van NIL.
- Het opzetten van een communicatieprogramma voor belanghebbenden gedurende de looptijd van het deelproject.
- De CoP NIL maakt een evaluatie van de haalbaarheid van de implementatie van de resultaten van het bio-economieproject (verdienmodellen) in de bedoelde overgangspcelen voor een beoogd totaal van 1.200 ha.

Planning activiteiten

De planning voor deelprojecten 1 en 2 zijn:

1. Pre-fase (Start Up): beoogde kennispartners bijeenbrengen, waarvan CLM Advies (Culemborg) en AND (Rolde) in ieder geval deel gaan uitmaken, identificeren van belanghebbenden. Concreet maken van de vastgestelde doelen en het vaststellen van het kader voor het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek.
2. Voorbereidingsfase: plannen. Zoeken naar geschikte referentie-tools o.a. biodiversiteitsmeetlat, bodemvruchtbaarheid, waterkwaliteit, reeds vergaarde kennis verzamelen van typische biodiversiteitskenmerken in de onderscheiden gewassen en hoe kunnen we die bevorderen, vaststellen van ontbrekende kennis. Wat is nodig om de bedrijfseconomische kant van de als zodanig geteelde gewassen en van blijvend grasland te kunnen beschrijven? Het opstellen van voorlichtings- en educatiematerialen.
3. Uitvoeringsfase: gegevens uit het gebied verzamelen, beschrijven met o.a. een zogenaamde nulmeting op een selectie van bedrijven, contacten leggen met boeren (deelnemers) voor de uitvoering van de Proeftuin NIL. Uitvoeren van enquêtes door studenten. Uitwerken van verzamelde gegevens. Het verzamelen van aanvullende studies op het gebied van samenhang tussen landbouw, ecologie en natuur ten dienste van het haalbaarheidsproject van het deelproject. Communicatie en voorlichtings- en educatieplannen opzetten.
4. Evaluatiefase: conclusies, aanbevelingen, het aanreiken van monitoringtools.

Fase		Activiteit	Resultaat	Begindatum	Einddatum	Uitvoerders
1		Start up-fase				
	1.1.	projectpartners en essentiële contacten bijeen brengen	startbijeenkomst, verslag	1-jan-21	31-mrt-21	GE AND
	1.2	doelen van de deelprojecten A en B concretiseren (haalbaarheid, benoemen risico's)	document	1-jan-21	31-mrt-21	GE AND
	1.3	stakeholders/belanghebbenden identificeren	lijst	1-jan-21	31-mrt-21	GE AND
	1.4	kaders vaststellen voor praktijk- en wetenschappelijke inbreng	document	1-jan-21	31-mrt-21	GE SM AND
	1.5	offertes projectpartners behandelen en opdracht accorderen	opdrachtbrieven	1-jan-21	31-mrt-21	GE AND
	1.6	commitment over Community of Practice Natuurinclusieve Landbouw (CoP NIL) en doelen, structuur en inhoud (terms of reference)	accordering, document	1-jan-21	31-mrt-21	SM
	1.7	werving potentiële deelnemers voor virtuele proeftuin NIL	lijst	1-jan-21	31-mrt-21	GE
	1.8	overleg en accordering van een Plan van Aanpak	document	1-jan-21	31-mrt-21	GE SM AND
2		Vorbereidingsfase				
	2.1	oprichting CoP NIL en vaststelling agenda kwartaalsessies	deelnemersbijeenkomst, verslag	1-apr-21	30-jun-21	SM AND
	2.2	CoP NIL verzamelt bestaande kennis en stelt kennishiaten vast	documenten	1-apr-21	30-sep-21	SM AND CLM
	2.3	vaststelling programma proeftuin NIL	document	1-apr-21	30-sep-21	GE SM CLM
	2.4	vaststelling gebruik referentietools, waarnemingsprotocol proeftuin NIL	document	1-apr-21	30-sep-21	CLM
	2.5	percelen voor proeftuin NIL werven en beschrijven	lijst, document	1-apr-21	31-dec-21	GE AND CLM
	2.6	inventarisatie en beschrijving van percelen die grenzen aan natuurgebieden	rapport	1-apr-21	31-dec-21	AND
3		Uitvoeringsfase				

	3.1	ondersteuning aanleg proeftuinpercelen NIL	uitvoeringsplan	1-okt-21	30-jun-23	CLM AND
	3.2	verzamelen basisinformatie, 0-meting	rapporten	1-okt-21	1-mrt-23	CLM AND
	3.3	uitvoering desk studie programma met proeftuin NIL	rapportages, documenten	1-okt-21	30-sep-23	CLM
	3.4	interviews betrokken landbouwers in overgangsgebieden	verslagen	1-okt-21	30-sep-22	CLM
	3.5	SWOT-analyse implementatie projectdoelen voor overgangsgebieden	Deskstudie: rapport	1-apr-22	31-mrt-23	CLM
	3.6	CoP NIL kwartaalsessies: kennisontwikkeling tijdens de uitvoering van het project ten behoeve van voorlichting aan akkerbouwers en veehouders	bijeenkomstverslagen, uitgevoerde acties	1-sep-21	30-sep-23	SM
	3.7	CoP NIL maakt educatieplan voor de landbouw: document opleveren	document	1-jul-22	30-sep-23	SM AND CLM
	3.8	CoP NIL maakt communicatieplan: document opleveren en plan uitvoeren	document, presentaties, persberichten, bijeenkomsten	1-sep-21	30-sep-23	SM AND
4		Evaluatiefase				
	4.1	product 1: haalbaarheidsrapport voor deelprojecten A en B met conclusies en aanbevelingen	document	1-apr-23	31-dec-23	CLM
	4.2	product 2: advies over inzet specifieke tools die natuurinclusiviteit van landbouwpercelen kunnen monitoren	document	1-apr-23	31-dec-23	CLM
5		Projectmanagement				
	5.1	projectleiding, inhoud project, analyse, rapportage, specs	logboek	1-jan-21	31-dec-23	GE
	5.2	leiding kennisinhoud, -overdracht, relatiebeheer en communicatie	logboek	1-jan-21	31-dec-23	SM
	5.3	penvoering, financieel beheer	documenten, boekhouding	1-jan-21	31-dec-23	AND

Samenwerking partners in de regio

- Landbouw als belangrijkste doelgroep: veehouders en akkerbouwers met 'overgangs' percelen; enquête met inbegrip van wensen en dialoog, deelname aan een Community of Practice

- Staatsbosbeheer (Groningen): management Drenthe noord als belanghebbende en deelnemer aan een Community of Practice
- Agrarisch Natuur Drenthe (Rolde), facilitaire functie (gebiedskennis), tevens ook penvoerder en financieel beheerder
- Waterschap Hunze en Aas en Waterbedrijf Groningen ad hoc deelnemer CoP
- Agrarisch onderwijs: Van Hall instituut (Leeuwarden)/HAS Dronten: hulp bij de uitvoering met bij voorkeur studenten woonachtig in de regio onder leiding van CLM
- IVN (Zuidlaren) voor ondersteuning bij communicatiekanalen
- Inwoners, middenstand als geïnteresseerde belanghebbenden: voorlichting en communicatie

Draagvlak en betrokkenheid vanuit de regio

- Communicatie met de inwoners van de dorpen: voorlichtings- en educatie-bijeenkomsten
- Communicatie en voorlichting aan de boeren: bijeenkomsten
- Het houden van excursies voor diverse doelgroepen

Eindresultaten projecten

Resultaten per sub project:

1. Haalbaarheid van natuur inclusieve modelbouwplannen grotendeels zonder hakvruchten met zicht op een concrete bijdrage aan de bevordering van biodiversiteit, energiebesparing, besparing op N (minder uitspoeling nitraat en vervluchtiging ammoniak), verminderd gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.
2. Vaststellen of nieuwe bouwplannen en blijvend grasland technisch en economisch een haalbare kaart zijn als overgang naar natuurgebieden. Het gereed hebben van een Routekaart voor het waarmaken van de ambitie om tenminste 1200 ha NIL (akkerbouw en grasland) als duurzaam beheerd productielandschap aan te merken. En het aanleveren van bruikbare tools om natuur inclusiviteit blijvend te kunnen monitoren.

Biodiversiteit en participatie

Landschapsbeheer Drenthe

Het Drentsche Aa-gebied is een bijzonder gebied waar natuur, landbouw, wonen, werken en beleven met elkaar samengaan. Juist deze combinatie maakt het gebied met hoge landschappelijke, natuur en cultuurhistorische waarde speciaal. Het landschap is drager van o.a. gemeentelijk beleid. Het heeft een duidelijke link met thema's als beleven en benutten, en daarmee ook met recreatie en dus de lokale economie.

Bewoners, lees burgers, boeren en ondernemers, hebben aangegeven meer betrokken te willen zijn bij het onderhoud van het landschap (herijking en evaluatie van de Landschapsvisie Drentsche Aa). Deze behoefte is overgenomen in de herijkte Landschapsvisie Drentsche Aa 2.0 (2016) als één van de uitgangspunten. Het komt bovendien overeen met aanbeveling 10 van de Landschapsbiografie Drentsche Aa (pag. 480). Een tendens die aansluit bij de participatiesamenleving die door de overheid wordt gestimuleerd. De gemeente Aa en Hunze bijvoorbeeld, zet zelf actief in op onderhoud van de dorpsomgeving (inclusief gemeentelijk groen) door burgers.

De verantwoordelijkheid voor landschap is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen overheden, bewoners en grondeigenaren. Landschap bepaalt immers in grote mate de identiteit van de omgeving, waarborgt de aardkundige en cultuurhistorische waarden en is het decor voor talloze recreatieve mogelijkheden. Het delen van de verantwoordelijkheid kan door een nauwere en nieuwe samenwerking van overheden, organisaties en bewoners: streekbeheer door collectieve arrangementen in vorm van vrijwillige inzet van bewoners groepen die zelf de verantwoordelijkheid dragen voor het landschapsonderhoud van hun eigen dorpslandschap of een bepaald terrein. Streekbeheer is in de provincie Drenthe samen met gemeentes ontwikkeld in de periode 2013-2020 en is in de kern het verleiden, begeleiden en ondersteunen van bewoners die zich willen inzetten voor landschap en natuur in hun leefomgeving.

Dit begeleiden bestaat uit het leggen van verbindingen tussen bewoners en eigenaren van (natuur)terreinen en landschappelijke objecten, het geven van beheer- en onderhoudsadviezen, beschikbaar stellen van (hand)gereedschappen en persoonlijke beschermingsmiddelen met bijbehorende instructies, aanbieden en organiseren van cursussen, informatieavonden etc.

De betrokkenheid en beleving van mensen bij en van hun eigen groene leefomgeving staat gelijk aan het doel bijdragen aan natuur/biodiversiteit en landschapskwaliteit.

Landschapsbeheer Drenthe en BOKD (Drentse netwerk van en voor actieve, zorgzame en duurzame dorpen en dorpshuizen) hebben de afgelopen jaren samen veel ervaring opgedaan om op lokale schaal mensen te bewegen tot actieve participatie. In 2018-2019 is de eerste pilot Streekbeheer Drentsche Aa uitgevoerd. Het idee is om de aanpak van dit project uit te rollen over het gebied van de Drentsche Aa, waarbij de leerpunten uit de pilotfase worden doorvertaald. Dit moet leiden tot het versterken van het duurzaam onderhoud van en betrokkenheid bij het landschap in het Drentsche Aa-gebied.

Geplande activiteiten voor uitvoeren ambities

Biodiversiteit en participatie (Landschapsbeheer Drenthe)

- Product 1: Landschapsanalyse en bewustwording (inclusief Natuur Netwerk Nederland)
 - kennis brengen, halen en delen
 - specifiek aandacht voor natuurbeheer en agrarische activiteiten
- Product 2: Lokaal ambitie document streekbeheer (afbakening buiten Natuur Netwerk Nederland)
 - inbreng en uitvoerende rol bewoners, agrariërs, lagere overheden
 - gedeelde visie op landschapskwaliteit en biodiversiteit in en rond het dorp
 - ambitiedocument/agenda beheer en projecten
 - opzetten lokale overlegstructuur gericht op beheer, communicatie, onderhoud en initiatieven

Planning activiteiten

Product 1: Landschapsanalyse en bewustwording

- Werving dorpen
- Inspiratieavond over wat streekbeheer kan opleveren met bewoners en eigenaren
- Kennis brengen over landschapsvisie (natuur, landbouw) en nieuwe opgaven biodiversiteit/ /klimaat.
- Uitleg (grote) ambitie bossenstrategie (bosaanleg en spontane bosontwikkeling).
- Lokale landschapsbiografie, participatief studentenonderzoek
- Uitvoeren "lezen van het landschap"/"landschap inzicht"
- Burgers op bezoek bij boeren en boeren bij beheerders (hoe wordt er gewerkt in het gebied en waarom)
- Verdiepingsslag: onderwerpen die een relatie hebben met biodiversiteit, landschap

Product 2. Lokaal ambitiedocument streekbeheer

- Plankaart maken omtrent beheer/behoud/knelpunten en ontwikkelen van groene dooradering van het landschap en biodiversiteit in en rond het dorp. Kaart biedt inzicht in wie de beheerders zijn en wie wat doet en wensen voor de toekomst worden hier in verwerkt
- Afspraken maken over beheer en ontwikkeling landschap en biodiversiteit en de ondersteuning daarbij
- Integratie ANLb in proces
- Actieprogramma toekomstige projecten en een korte beschrijving van de route daarnaartoe
- Scholing gebied van beheer en onderhoud en monitoring
- Uitwerking financiering (fondsen en regelingen) en ondersteuning mogelijkheden voor uitvoerfase)
- Delen van de uitkomsten met andere dorpen in het Drentsche Aa gebied (Digitale Atlas Drentsche Aa 2.0)

	2021				2022				2023			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
1. Landschapsanalyse en bewustwording												
1.1. Werving dorpen												
1.2. Inspiratieavonden												
1.3. Kennis brengen												
1.4. Landschapsbiografie												
1.5. Lezen van het landschap/landschap inzicht												
1.6. Burgers op bezoek bij boeren en boeren bij beheerders												
1.7. Verdiepingsslag												
2. Lokaal ambitiedocument streekbeheer												
2.1. Plankaart maken												
2.2. Afspraken maken over beheer/ontwikkeling												
2.3. Integratie ANLb in het proces												
2.4. Opstellen actieprogramma												

2.5.Scholing beheer en onderhoud												
2.6.Uitwerking structuur												
2.7. Delen uitkomsten tussen gebieden												
3. Projectmanagement, monitoring en evaluatie												

Samenwerking partners in de regio

Afstemming met (mogelijke) samenwerkingspartners:

- Staatsbosbeheer
- Agrarische Natuur Drenthe
- RUG (Landschapsbiografie)
- Gemeenten Tynaarlo, Gemeente Aa en Hunze en Gemeente Assen
- Waterschap Hunze en Aa's
- IVN Natuur en educatie

Draagvlak en betrokkenheid vanuit de regio

- Communicatie met de inwoners van de dorpen: voorlichtingsbijeenkomsten
- Het houden van excursies

Eindresultaten projecten

Dit moet leiden tot het versterken van het duurzaam onderhoud van en betrokkenheid bij het landschap in het Drentsche Aa-gebied. Delen van de uitkomsten met andere dorpen in het Drentsche Aa gebied (Digitale Atlas Drentsche Aa 2.0)

Energietransitie en participatie

Natuur en Milieu Federatie Drenthe

Het Drentsche Aa gebied merkt de klimaatverandering aan den lijve. Niet alleen vanwege veranderingen in seizoenen en soortensamenstelling, maar ook vanwege de wijzigingen in neerslagpatroon. Zelden hebben het Balloërveld en de beekdalen er zo droog bijgelegen als de afgelopen jaren. Het is dan ook niet meer dan logisch dat het Drentsche Aa gebied haar eigen bescheiden rol wil spelen bij het leveren van oplossingen voor het klimaatprobleem. Dat begint bij energiebesparing en het leveren van duurzame energie door en voor de eigen bewoners in het gebied.

Binnen het nationaal park liggen een aantal dorpen waar bewoners actief en gezamenlijk met hun energie- duurzaamheidstransitie bezig zijn of willen. Rolde, Anloo, Anderen, Taarlo in het Drentse en Noordlaren en Glimmen in het Groningse, maken nu al actief werk van energiebesparing en de eigen energievoorziening.

In dit plan werken we aan breed gedragen gebiedsplan voor de energietransitie dat recht doet aan de kernkwaliteiten van het Nationaal Park De Drentsche Aa. We werken aan de versterking van de bestaande dorpsinitiatieven en verbreding naar andere dorpen en buurtschappen om de energietransitie vorm te geven. Zo zorgen we voor een door het gebied gedragen langjarige aanpak voor verduurzaming van de energievoorziening met behoud van ruimtelijke kwaliteit, landschap en natuur.

Kennis en ervaringen uit het project 'Cultuurhistorie geeft Energie' biedt voor deze aanpak concrete inspiratie. Evenals een nog te verschijnen werkboek voor duurzaamheidsinitiatieven. Daarnaast stemmen we uitkomsten/mogelijkheden af met de principes van de Landschapsvisie Drentsche Aa 2.0 (2016)

Geplande activiteiten voor uitvoeren ambities

Fase 1. Energie transitieplan Drentsche Aa

Het landschap van de Drentsche Aa ontstond door een samenwerking van natuur en mens. Een oeroud landschap dat continu verandert en toch zichzelf blijft. In het esdorpenlandschap is de historische samenhang tussen dorpen, essen, velden en beken nog steeds herkenbaar. Om deze samenhang niet te verstoren, is een verantwoorde energietransitie met oog voor landschap, natuur en samenleving noodzakelijk. De eenheid in het gebied neemt hierbij een belangrijke plaats in. Als basis willen wij samen met bewoners(groepen), natuurgroepen, dorpen en ondernemers een breed gedragen energie transitieplan voor het Drentsche Aa-gebied gaan maken. In dit plan staan de ambities en de randvoorwaarden rond energiebesparing en duurzame energie verwoord. We nemen hierbij bestaande beleidskaders, visies en plannen op het gebied van onder meer energie, ruimtelijke ordening en duurzaamheid als uitgangspunt. Er is in het plan ook ruimte voor duurzame mobiliteit en slimme systeemoplossingen of zogenaamde "smart grids" waardoor investeringen in het elektriciteitsnet beperkt kunnen blijven. Het transitieplan geeft onder andere antwoord op vragen als:

- Hoe ziet het huidige energiesysteem in het Drentse Aa gebied eruit?
- Wat zijn bestaande beleidskaders, visies plannen?
- Wat zijn mogelijkheden, potentie en prioriteiten binnen het gebied?
- Is er ruimte voor grootschalige opwek van duurzame energie in het gebied?
- Onder welke voorwaarden?
- Zijn er koppelingen mogelijk tussen elektriciteitsopwekking en -gebruik in het gebied?
- Welke mogelijkheden zijn er voor collectieve oplossingen en samenwerking op het gebied van energiebesparing?
- Aan welke voorwaarden moeten projecten voldoen?
- Hoe worden de opbrengsten verdeeld / ingezet?
- Wie moet daarover eigenaar worden?

Om een aantal van deze vragen te kunnen beantwoorden zal een speciale studie naar het energiesysteem in het Drentsche Aa gebied uitgezet worden.

Fase 2. Ontwikkeling dorpsplannen

Per dorp worden de ambities uit het Energie transitieplan Drentsche Aa onder de loop genomen, verder geconcretiseerd en omgezet in een plan per dorp voor tien dorpen. Hierbij wordt eerst gekeken wat er al gebeurt op het gebied van besparing, duurzame opwek etc., maar ook of en hoe mensen al georganiseerd zijn en wat lokale ambities zijn. Daarnaast wordt er gekeken wat potenties zijn en welke mogelijke projecten er denkbaar zijn om de energietransitie vorm te geven. Een op te richten Duurzaamheidscoöperatie Drentsche Aa kan hierbij mogelijk een rol spelen. Hoe dan ook werken we toe naar een aantal projecten voor collectief zon op daken in het NP. Dat is een no-regret maatregel die elke partij wordt omarmd en direct een goede start van de energietransitie in kan luiden. Dat zouden boerendaken kunnen zijn, maar vanwege het grote aantal recreatiebedrijven in het gebied zien wij ook veel kansen om te kijken naar kansen bij recreatiebedrijven. Uit het energie transitieplan kunnen ook andere projecten voortkomen (waaronder kleine windmolens, lokale opslag, energiebesparing, mobiliteit e.d.). Bij het opstellen van de plannen wordt gebruik gemaakt van bestaande visualisatie en simulatie instrumenten om de energietransitie tastbaar te kunnen maken.

Fase 3. Versterking en ondersteuning lokale initiatieven t.b.v. duurzame energieprojecten

Op basis van de dorpsplannen wordt een proces ingericht ter ondersteuning van lokale initiatieven. Afhankelijk van de fase waarin een initiatief verkeerd zal het project zich richten op:

- De versterking van de al aanwezige initiatieven: visievorming, organisatieontwikkeling,
- De uitbreiding van het aantal dorpsinitiatieven: verkennen van mogelijkheden tot oprichting van nieuwe initiatieven,
- Ondersteuning lokale initiatieven bij de ontwikkeling projectplannen met lokale initiatieven
- Haalbaarheidsstudies voor projecten

Fase 4. Community of Practice / Duurzaamheidscoöperatie Drentsche Aa

Het delen en beschikbaar stellen van kennis, ervaringen en lessen, door middel van een Community of Practice voor de initiatieven, dorpen en andere actoren. Mogelijk wordt er toegewerkt naar een duurzaamheidscoöperatie voor het Drentsche Aa gebied waarin lokale initiatieven samenwerken aan een duurzaamheidsagenda voor het gebied waarvan energie een belangrijk onderdeel is. Hiervoor zal eerst draagvlak gecreëerd moeten worden onder lokale initiatieven.

Planning activiteiten

	2021				2022				2023			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
1. Opstellen energie transitieplan Drentsche Aa												
1.1. Coördinatie met gemeenten, EC en andere belanghebbenden												
1.2. Studie huidige energiesysteem, in beeld brengen van potenties												
1.3. Startavond met alle dorpsbelangen en werkgroepen												
1.4. Communicatietraject dorpen												
1.5. Werving meedenkers												
1.6. Werksessies: ontwerp van energie transitieplan voor Drentsche Aa												

1.7. Terugkoppeling en inspraak dorpen / bewoners														
1.8. Afronding plan														
2. Ontwikkeling dorpsplannen energietransitie														
2.1. werksessies ontwikkeling dorpsplannen en projectenlijst 20 dorpsplannen gereed														
3. Versterking lokale energie initiatieven														
3.1. Inventarisatie bestaande initiatieven														
3.2. oprichting / organisatieversterking lokale initiatieven														
3.3. ondersteuning planvorming lokale initiatieven														
3.4. haalbaarheidsstudies lokale energieprojecten														
4. Community of practice														
4.1. gezamenlijke kennissessies en masterclasses voor lokale initiatieven (6 per jaar)														
4.2. Ondersteuning oprichting en versterking Duurzaamheidscoöperatie Drentsche Aa														
5. Communicatie														

Samenwerking partners in de regio

Natuur en Milieufederatie Drenthe in samenwerking met Brede Overleggroep Kleine Dorpen (BOKD).

Overige stakeholders:

- betreffende gemeenten: Aa en Hunze, Tynaarlo, Groningen, Assen
- Energie Coöperatie Drentsche Aa
- Dorpsbelangen
- Bewoners en bewonersinitiatieven
- Natuur en Terreinbeherende Organisaties
- Ondernemers (incl. landbouw, recreatie)
- De Drentse KEI

Draagvlak en betrokkenheid vanuit de regio

Het project is er geheel op gericht om bewoners in positie te brengen om zelf vorm te geven aan de energietransitie. Dit creëert draagvlak en bouwt op lokale kennis en inzichten. In het project zal samenwerking tussen energie initiatieven en ondernemers (met name agrarisch ondernemers en recreatie) worden gefaciliteerd.

Project geeft uitvoering aan de Regionale Energiestrategie (RES) en energie- en duurzaamheidsbeleid van betreffende gemeenten. Daarnaast zoeken we aansluiting bij trajecten rond omgevingsvisies van betreffende gemeenten (waar nodig).

Voor de ondersteuning van energie initiatieven zoeken de partijen Natuur en Milieufederatie Drenthe en BOKD samenwerking met de Drentse Koepel van Energie Initiatieven (KEI) en programma's van de provincie die erop gericht zijn om lokale initiatieven te ondersteunen.

Eindresultaten projecten

- Een gedragen energie transitieplan Drentsche Aa
- Per dorp een lokale vertaling van het energie transitieplan met concrete projectideeën
- Minimaal 10 actieve lokale energie-initiatieven / coöperatie
- Minimaal 10 concrete projectplannen voor energiebesparing en/of energieopwekking en/of duurzame mobiliteit
- Een duurzaamheidscoöperatie bestaande uit lokale duurzaamheidsinitiatieven (waaronder lokale energie initiatieven) voor het Drentsche Aa gebied

Klimaat

Klimaat is geen apart deelproject maar vormt wel de grondslag voor diverse ontwikkelingen. In de rapportage 'Drentsche Aa, landschap met energie - *De mogelijke bijdrage van het Nationaal Park Drentsche Aa aan de energietransitie*, is een eerste verkenning gedaan naar de bijdrage die kan worden geleverd, zoals CO2 vasthouden en vastleggen in bossen en vernatte veenbodems (beekdalen) en energiebesparing. Daarnaast kan de juiste infrastructuur (NS-stations, transferia) en ruimtelijke rangschikking van functies hieraan bijdragen.

Governance/draagvlak

Provincie Drenthe

De aanpak in het Drentsche Aa-gebied heeft een heldere en efficiënte overlegstructuur. Deze is in lijn met verdeling van rollen en verantwoordelijkheden van publieke en private partijen. Het Overlegorgaan Drentsche Aa ziet hierop toe en faciliteert het gebiedsproces en de uitvoering.

Het Overlegorgaan is het platform waarin verantwoordelijke overheden en instanties met elkaar afspraken maken over de invulling van het Nationaal Park Drentsche Aa. Voor het Drentsche Aa-gebied gelden de uitgangspunten van het nationale parkenbeleid, waarin natuur en landschap, natuurgerichte recreatie, voorlichting & educatie en ondersteunend onderzoek de pijlers vormen. Het Overlegorgaan vult dit in vanuit de verbrede doelstelling die voor dit gebied is gekozen en vanuit het motto 'Behoud door ontwikkeling'. Het Overlegorgaan vormt een platform dat de gezamenlijke filosofie van 'Behoud door ontwikkeling' bewaakt en bevordert. Het Orgaan heeft tot taak de regie te voeren over de ontwikkelingen binnen de begrenzing van het Nationaal Park. De diverse participanten in het Overlegorgaan behouden echter elk hun eigen verantwoordelijkheden. De vertegenwoordigers hebben voldoende mandaat om deze regiefunctie naar behoren te kunnen vervullen en om in dat kader gezamenlijk tot afspraken te komen.

Het Overlegorgaan kent een brede vertegenwoordiging. Het werkt op basis van consensus. De deelnemende organisaties zorgen voor een doorvertaling van de genomen besluiten naar hun eigen beleid en voor voldoende ambtelijke ondersteuning. Het Overlegorgaan laat zich adviseren door het Programmteam Drentsche Aa, ondersteund door de werkgroep ECR. Er is een onafhankelijke voorzitter. Samen zorgen de vertegenwoordigers van het Overlegorgaan en de werkgroepen dat de doelen van dit BIO-plan worden gehaald. Ook zorgen zij voor voldoende draagvlak bij de bewoners en betrokkenen bij dit mooie gebied. Het Overlegorgaan werkt voor buitenstaanders transparant en vergaderingen zijn voor eenieder toegankelijk. Ideeën van derden zijn welkom.

In het Overlegorgaan Drentsche Aa zijn alle bestuurders van de betrokken instanties en eigenaren/beheerders vertegenwoordigd:

- Provincie Drenthe
- Gemeenten Aa en Hunze, Assen, Groningen en Tynaarlo
- Waterschap Hunze en Aa's
- Staatsbosbeheer
- Recreatiesector (Recron/Recreatieschap)
- Natuur- en Milieufederatie Drenthe
- Landbouwsector (LTO-Noord)
- Brede Overleggroep Kleine Dorpen (BOKD)
- Waterbedrijf Groningen

In het proces van het opstellen van het Beheer-, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan Drentsche Aa (2021 - 2030) zal deze werkwijze en organisatie worden geëvalueerd, o.a. met oog op het realiseren van de verwoorde ambities (inclusief rollen, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van verschillende overlegstructuren) te evalueren. Uitkomsten van de deelprojecten uit deze subsidieaanvraag zullen duurzaam worden belegd in het bijbehorende meerjarige uitvoeringsprogramma.

4. Plan van aanpak

Als bijlage is aanwezig het format van mijn.rvo.nl waar per projectdeelnemer in de deelproject een beschrijving van de kosten wordt gegeven. In de bijlage "totaal begroting en planning" wordt in detail beschreven wat de kosten zijn en door wie ze gemaakt worden. Hierin zijn meerdere projectpartners per deelproject opgenomen. Tevens is hier inzicht gegeven in de totale projectkosten (incl niet subsidiabele kosten). Deelnemers hebben ervoor gekozen om hoofdzakelijk gebruik te maken van het vaste uurtarief systematiek á €60/uur in verband met het overzicht rondom de administratie. Alleen Natuur en Milieufederatie Drenthe heeft gekozen voor een integrale kosten systematiek.